

זכרון עולם

האשה החשובה ודפית צדקה וחסד

מרת רודה שניצר

ע"ה

ב"ר מאיר ז"ל

תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם

איש חי רב פעלים רודף צדקה וחסד

משה שניצר

ז"ל

ב"ר מנחם מנדל ז"ל

תנצב"ה

בית המדרש דחסידי סוכטשוב

כולל דחסידי סוכטשוב

כולל "סנה משה"

ע"ש הר"ח ח"ר משה יצחק זיסר ז"ל

בית מדרש למגידי שיעור "דף היומי"

חולם סוכר 3 תד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

מסכת כתובות ק"ב-ק"ח ♦ אבות ו', י"א - כלים א', ד'

בס"ד, כ"א תשרי תשפ"ג

גליון מס' 1221

♦ כיצד נטמא רבי ישמעאל כהן גדול לרבן שמעון בן גמליאל?

♦ הנשיא כמת מצווה

♦ ביטולה של כתובת בנין דכרין

♦ היום נותנים לבנות, לא לבנים...

השבוע בגליון

♦ דין הקדמת תלמיד חכם

♦ חובה לכבד קרוב של תלמיד חכם?

♦ תלמיד חכם שנתבע - קודם?

♦ מה המקור לכך שצריך להקפיד על 'תור'?

♦ שתי ספינות עוברות בנהר

♦ עדות מימי בית שני על תור שמור

בשורה לקוראי הגליון!

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם

להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

השיעור המושלג

לקראת חג שמחת תורה, הנה סיפור מרתק מימים עברו על אהבת תורה.

ברגשות ערגה והתנפלות היה הגה"צ ר' וועלוול אידלמן זצ"ל שח ומספר על עירת הולדתו, בריסק. סיפורים ומעשים רבים נשתמרו בקרב בני העיירה, ואחד מהם, סיפר הר"ה ג' ר' וועלוול אידלמן זצ"ל, הוא הסיפור על ה"שנייער שיעור" - "השיעור המושלג" של רבינו הגאון רבי חיים הלוי מבריסק, שכינה כראש ישיבה בישיבת וואלאזין.

הישיבה הגדולה, ישיבת וואלאזין שברוסיה, שהוקמה על ידי הגאון רבי נפתלי צבי יהודה ברלין זצ"ל, הידוע בכינויו הנצי"ב, מנתה בימיה הטובים כארבע מאות בחורים, ששקדו על התורה והעבודה, והשרו אווירה של קדושה על בני העיירה וואלאזין. מיטב המוחות והכשרונות הסתופפו בישיבה זו, אשר שמה יצא לתפארה בעולם התורה.

בכהנו כראש הישיבה, היה הגאון רבי חיים הלוי זצ"ל מוסר שיעורים לבני הישיבה. שיעוריו אלו כונו בשם "השיעורים המושלגים", וכל זאת משום מעשה שהיה.

פתיתי שלג צחורים ריחפו בחללה של וואלאזין זה היום השלישי ברציפות. היה זה חורף קשה ביותר, מן הקשים שאמא רוסיה יודעת להנפיק.

בתי העיירה כוסו זה מכבר בלבן בוהק, ועתה הם נאבקו לשמור על צורתם המקורית, אשר אט אט הלכה והטשטשה. לולא ניקו עקרות הבית את חלונות הבתים במרץ בלתי נדלה, קשה היה להבחין היכן מתחילה דרך העפר והיכן מסתיים הבית. פה ושם נחתו פתיתי שלג אפורים משהוא, אחר שנתקלו בעשן שנפלט מאחת הארובות שפעלו ללא הפוגה.

השבוע בגליון

♦ דין הקדמת תלמיד חכם

דף קג/ב אותו היום שמת רבי בטלה קדושה

כיצד נטמא רבי ישמעאל כהן גדול לרבן שמעון בן גמליאל?

"נטל ראשו ונתן על ארכובותיו מנורה הטהורה / שם עיניו על עיניו ופיו על פיו באהבה גמורה / ענה ואמר פה המתגבר בתורה".

תיאור מרטיט זה על אודות רבי ישמעאל בן אלישע המתאבל על רבן שמעון בן גמליאל, המופיע בקינת "ארזי הלבנון" הנאמרת בתשעה באב, מופיע בקצרה גם בסליחה "אלה אזכרה" הנאמרת במוסף של יום הכיפורים: "מיד נטל החרב וחתך את ראשו, נטלו רבי ישמעאל בן אלישע והניחו בחיקו והיה בוכה וצועק פה קדוש...", מקור כל זאת במדרש "אלה אזכרה".

יש לזכור שמדובר על רבי ישמעאל בן אלישע **כהן גדול**. כאן עולה תמיהה רבת: כיצד זה נטמא רבי ישמעאל כהן גדול לרבן שמעון בן גמליאל?

שאלה זו שהטרידה רבים (ראה הר צבי יו"ד סימן רפ"ב, משנה הלכות חלק ג' סימן קכ"ז ועוד ועוד) זכתה לישובים אחדים.

רבי ישמעאל כבר נטמא: יש שכתבו שרבן שמעון בן גמליאל ורבי ישמעאל בן אלישע היו תחת קורת גג אחת, כך שבין כך ובין כך היה רבי ישמעאל עם המת באותו אוהל וכבר נטמא בטומאת מת ואין תוספת טומאה בכך שנגע אחר כך במת עצמו ולפיכך אין איסור בדבר.

הכל קרוביו של הנשיא: ההפלאה בסוגייתנו כתב ליישב כי במסכת פסחים (עא) מבואר שכאשר נשיא מת מותר לכל להיטמא לו, שהכל **כקרוביו** ואף כהנים, ורבן שמעון בן גמליאל היה נשיא. נשים נא לב, כי השוואת הנשיא לדין 'קרובים', מותירה אדם אחד מחוץ להיתר ולחובה להיטמא לנשיא, הלא הוא... כהן גדול שאינו רשאי להיטמא לקרוביו הוא, ואם כך, לכאורה גם לנשיא אינו רשאי להיטמא! ככל הנראה בעל הפלאה הבין כי השוואת הגמרא בין ההיתר להיטמא לנשיא לבין ההיתר להיטמא לקרובים אינו בדווקא, אלא באופן כללי ביקשה הגמרא להבהיר שהכל רשאים להיטמא לנשיא.

הנשיא כמת מצווה: אכן, הרמב"ם (הלכות אבל פרק ג' הלכה י') אינו מטעים את ההיתר להיטמא לנשיא בכך שהכל קרוביו, אלא בנוסח אחר: "נשיא שמת הכל מטמאין לו, אפילו כהנים; **עשאוהו כמת מצוה** לכל מפני שהכל חייבים בכבודו". מקור ברור לדברים הוא האמור כאן בסוגייתנו שביום שמת רבי בטלה כהונה, וכדברי רבינו חיים כהן בתוספות, שהכל מטמאין לו, וכאמור בירושלמי.

חידוש גדול מונח בדברים, שאפילו **כהן גדול**, האסור בטומאת קרובים, מותר להיטמא לנשיא, שכן, כהגדרת הרמב"ם, 'עשאוהו כמת מצוה'. אילו היה נחשב רק כקרוב, לא היה כהן גדול מטמא לו, מה גם שכהן אינו נטמא לקרוב אלא כשגופו שלם ולא כבמקרה דידן שנכרת ראשו של רבן שמעון בן גמליאל [ועי' קר"א מ"ק כב/א שאכן סובר שכהן גדול אינו מטמא לנשיא].

יש שהעירו גם שאף על פי שהכל חייבים להיטמא לכבוד הנשיא, אין כהן גדול חייב להיטמא לכבודו, וממילא אסור לו הדבר (שו"ת דבר יהושע חלק ב' סימן קכ"ב, ע"ש עוד).

זעילוי נשמת

שמועון יסלזון ז"ל

בן החבר שמואל ע"ה נלב"ע ה' מרחשון תשנ"ו

וזוגתו מרת **לינה קריינלה** ע"ה

בת ר' אריה פורכהיימר ע"ה נלב"ע כ"ו בתשרי תשנ"ט

תנצב"ה

הונצחו על ידי ילדיהם שיחיו

זעילוי נשמת

שושנה אורנשטיין ע"ה

ב"ר אבנר רייכמן ז"ל נלב"ע כ"ג בתשרי תשפ"א

תנצב"ה

הונצחה על ידי ילדיה שיחיו

נטמא משום פיקוח נפש: ישוב מעניין אחר הציע הגרש"ז אויערבך זצ"ל: כיוון שרבי ישמעאל עצמו עומד היה להריגה, הרי שבטומאה זו התעכבה הריגתו בידי הצוררים, שהמתינו שיסיים את קינתו על רשב"ג, ונמצא מציל חיי שעה בטומאת מת שמותר הדבר... (מוריה קמ"ד עמוד מ"ח).

ביטולה של כתובת בנין דכרין

כפי שלמדנו בעבר וכפי שאנו לומדים בסוגיות אלו, חז"ל תקנו את "כתובת בנין דכרין". לאמרה: נדונייתה של האשה ודמי כתובתה יירשו יוצאי חלציה בלבד ולא כל בני בעלה. טעם הדבר, מפני שאבות שהשיאו את בנותיהם נמנעו מלהעניק להן נדונייה מכובדת מחשש שבבוא היום הנכסים יחולקו בין כל צאצאיו של חתנם, כולל ילדיו שאינם מבתם. לפיכך תקנו חז"ל כי אדם שירש את אשתו, בשעת מותו יקבלו בניה את כל הכתוב בכתובתה [ראה בגמרא לעיל, נב/א, מה טעם גם הכתובה ותוספת הכתובה כלולים בתקנה זו].

אולם, כדי שלא יוצר מצב שאדם מת וכל נכסיו נגבים על ידי בניו שמשתי נשותיו כתשלום עבור הכתובות והנדוניות ולא יותר רכוש שתקויים בו ירושה רגילה, הגבילו חז"ל תקנה זו למקרה שנתר לפחות דינר כסף אחד שבו יחלקו היורשים כדן תורה.

זה דורות שלא נשמעה ירושה שחולקה לפי תקנת כתובת בנין דכרין. כבר לפני מאות רבות בשנים, בתקופת הגאונים בוטלה תקנה זו במחוזות מסוימים. רב מתתיה גאון מצוטט כאומר: "שאינ דנין כתובת בנין דכרין בזמן הזה" (רא"ש פרק ד' סימן כ"ד). אף רב נטרונאי גאון כתב כן (מובא בריב"ש סי' ק"ו). ויש אומרים שיש לגרוס גם ברא"ש רב נטרונאי במקום רב מתתיה, שכן ברי"צ גאות מובא שרב מתתיה היה מן החולקים על כך, ורב חנינא ברבי יהודה, שהיה גאון ישיבת פומבדיתא משנת ד'תרצ"ח ואילך, והיה גם אביו של רב שרירא גאון ורבו של אחרון הגאונים והגדול שבהם - רב האי גאון, מעיד, כי "כמה שנים בטלה כתובת בנין דכרין משיבתנו" (רא"ש שם). אף רב שמואל בן חפני, שהיה חמיו של רב האי גאון, מעיד ש"הרבה חכמים נהגו כן לבטל כתובת בנין דכרין בזמן הזה" (שם) הרא"ש, ועיין במגיה לריב"ש מהדורת מכון ירושלים).

מדוע באמת בוטלה התקנה?

שני טעמים ניתנו לדבר: כאמור אין לנהוג בתקנה זו אלא אם כן יש 'מותר דינר' שבו מתקיימת ירושה של תורה. קשה מאד לוודא שאכן לאחר שיטלו היתומים את כתובת אמהותיהם, עדיין ישאר מותר דינר. דבר זה צריך "שומת בית דין וחקירות זקנים" דבר שאינו מן הקלות בזמננו שאיננו בקיאים בשומא כל כך (ראה ברא"ש ובריב"ש שם), ולפיכך בטלה התקנה.

היום נותנים לבנות, לא לבנים... טעם נוסף: חז"ל תקנו כתובת בנין דכרין "כדי שיקפוץ אדם ויכתוב לבתו כבנו" [כאשר הוא כותב לבנו הוא סמוך ובטוח שנכסים אלה ישארו אצל יוצאי חלציו; לא כן כאשר הוא כותב לבתו, יתכן שיירשם בעלה ויורשם לבניו מאשה אחרת]. כיום, בטל הטעם כיוון שנוהגים הכל לתת לבנות ולא לבנים... כיום, כותב רב חנניה גאון, יש צורך לתקן תקנה הפוכה, לתת לבנים כבנות, או לחילופין שלא לתת לבנות יותר מדיו משבטל הטעם בטלה התקנה ושוב אין גובים כתובת בנין דכרין (עיין במדכי סוף פרק ד' וברא"ש שם, ובקרב"ן אות ש').

כנגד דברים אלה יצא חוצץ נכדו של רב חנניה, רב האי גאון; לדעתו אין אפשרות לבטל תקנת חכמים, אף שבטל טעמה, וכתובת בנין דכרין שרירה וקיימת. לדעתו הצטרפו גאונים וראשונים נוספים, אולם מחלוקת זו היא תיאורטית בלבד, כי בפועל, מעיד רב האי גאון לא בא אדם ותבע כתובה זו מימיו... (ריב"ש שם). אף מאוחר יותר, בדורו של הריב"ש, לא אירע שגבו כתובה זו (ראה בריב"ש שם בדברי השואל). עם זאת, לדעת רוב הראשונים יש לגבות את הכתובה, והרא"ש שאף דעתו כמותם, מעיד כי בהיותו באשכנז, בטרם היגר לספרד, ראה גם ראה כי נוהגים בגביית כתובה זו (שו"ת הרא"ש כלל ל"ו סימן ו').

כמובן מהדברים בטלה תקנה זו בעיקר בספרד, ויש משערים שדבר זה נבע "מתקנות טוליטולא" שפשטו במדינה, לפיהן עוד בחיי הבעל נותן הוא לבני אלמנתו, דהיינו בני אשתו שמתה, את מחצית כתובתה. וכך כותב אחריו רבי יהודה בן הרא"ש: "ואני מסופק אם נוהגת כתובת בנין דכרין לפי תקנות טוליטולא, ולא שמעתי לעולם מי שתבעה" (שו"ת זכרון יהודה סי' א').

עם זאת גם באשכנז בטלה התקנה במהלך השנים, ואין בספרי השו"ת של גדולי אשכנז כמעט שום משא ומתן בענייני כתובה זו הלכה למעשה.

בפולין, שם מצאו מנוח גולי אשכנז, מאות שנים לאחר מכן מספר הרמ"א, כי מימיו לא ראה ולא שמע שגובים כתובה זו (דרכי משה סימן ק"א אות ה'), והוא פוסק להלכה שאין לגבות כתובת בנין דכרין (שו"ע סי' קיא סעיף ט"ז).

קיימת דעה הטוענת כי אכן מעולם לא ביטלו את תקנת כתובת בנין דכרין, אך נשים נא לב מה היה עיקרה של תקנה זו: שבניה ירשו את כתובתה. מעיקר הדין כתובה אפשר לגבות מקרקעות

אותו יום היה רבי חיים אמור למסור את שיעורו בהיכל הישיבה. לשם כך נשלח עגלון הישיבה המנוסה על מזחלתו, כדי להסיע את רבי חיים אל הישיבה.

בשעה היעודה המתין העגלון לרבי חיים, כשהוא חבוש בבגדים חמים מכף רגל ועד ראש. צעף צמר עבה סגר על פניו מכל עבר, לבד מאשר על זקנו העבות ועל עיניו הגדולות שנצטמצמו להן מבעד לחריץ צר שהותיר להן בעליהן.

רבי חיים, עטוף גם הוא מכף רגל ועד ראש, עלה על המזחלת והעגלון הניף את שוטו אל על. הסוסים לא היו זקוקים להוראות רבות. הם הכירו את הדרך אל הישיבה, כפי שהכירו את הדרך אל האורווה. גם אבי אביהם הומלט בוואלאזין, ושבילי העיירה היו נהירים להם כחריצי פרסותיהם.

יותר מכל אהב העגלון את נסיעותיו על המזחלת, קרוב אל האדמה, אל השלג. הוא חש היטב את מהירות הנסיעה, ומתחתית מושבו הביט בהערצה מבעד לצעיפו על סוסיו האצילים שעשו את הדרך הקשה בקלות יחסית.

כעבור זמן קצר עצרו הסוסים ממרוצתם. זיעה קרה זרמה במורד רגליהם השריריות, וענני אדים ענקיים השתחררו מנחיריהם בקצב קבוע. העגלון רקע ברגליו והמתין בירת כבוד שראש הישיבה יקום מן המזחלת.

משלא חש העגלון בתנועה כל שהיא, פתח מעט את צעיפו, והפנה את ראשו לאחור: "רבי, הגענו. כבודו יסור אל היכל הישיבה". משלא נענה, הסתובב העגלון במלוא גופו המסורבל והעטוף בבגדים חמים, אך לתדהמתו המושב האחורי של המזחלת היה ריק.

שנים ארוכות במלאכת הובלת נוסעים ממקום למקום המריצוהו לבדוק סביבות המזחלת, שמה יבחין בפסיעות המוליכות ממנה אל הישיבה. אולם, השלג סביב המזחלת צח ומושלם היה. רגל אדם לא דרכה עליו.

"אחד בבוקר,
אחד בערב,
לפני האוכל".

גם ד"ר כהן מבני ברק
לא מפספס.

2 משניות ביום
וכל היום נראה אחרת.

כולם מצטרפים
מה איתך?

לקבלת ספרון חודשי ראשון חינם
מתקשרים ומאירים את הנשמה! *3764

המנוח בלבד ולא ממטלטלין. במשך השנים תקנו הגאונים שכתובה תגבה גם ממטלטלין, ותקנה זו שבה ובוטלה לגבי תקנת בנין דכרין שלא יגבוה אלא מקרקעות. לא ביטלו, איפוא, את תקנת חז"ל (רא"ש וריב"ש שם).

דף קו/א עשה דכבוד תורה עדיף סלקיה לדינא דיתמי ואחתיה לדיניה

דין הקדמת תלמיד חכם

גמרתנו מספרת כי רב ענן פסל עצמו מלדון אדם אחד, מפני שהלה ביקש לתת לו דגים. שיגר, איפוא, רב ענן את נותן הדגים אל רב נחמן והפקיד בידו מכתב לרב נחמן בו ביקשו שיודונו, מפני שהוא פסול לכך. למראה המכתב חשב רב נחמן כי נושא המכתב הוא קרובו של רב ענן ולפיכך ביקש לדונו מיד ולהקדימו על פני אחרים שעמדו להכנס להתדיין בפניו, וכך לזכות במצוות כיבוד תלמיד חכם, שמכבד את קרובו של רב ענן.

אמנם, מצווה על הדיין לדון את הבאים לפניו לפי סדר הגעתם ולא להקדים דין תורה על פני משנהו, שנאמר (דברים א/יז) "לא תפירו פנים בַּמִּשְׁפָּט פֶּקֶטוֹן כְּגִדְלֵי תִשְׁמְעוֹן" (ראה סנהדרין ח/א), ברם, אמר רב נחמן: שתי מצוות עשה עומדות לפני; לכבד את התורה ואת לומדיה, ולהקדים את משפטם של הבאים ראשונים לדין, עדיף קיום מצוות עשה של כיבוד לומדי התורה, ולכן הקדים את דינו של אותו אדם. אכן, בהלכות דיינים פוסק השולחן ערוך (ח"מ סימן ט"ו סעיף א'): "צריך להקדים דין של תלמיד חכם ואפילו בא לבסוף".

חובה לכבד קרוב של תלמיד חכם? הלומד את גמרתנו מוצא עצמו תמה, הן אמנם נצטוונו לכבד תלמידי חכמים בכל מאודנו, אך כלום נצטוונו לכבד את קרוביהם? האם אי-מי קם בפני קרובו של תלמיד חכם? מדוע, איפוא, רב נחמן הקדים את דינו של זה שהיה סבור כי הוא קרובו של נחמן? גם הרמ"א (שם) פוסק: "אם קרובו בא לדין... צריך לידון אותו תחילה מפני כבוד החכם". מדוע?

בעל שבות יעקב (שו"ת, חלק א' סימן קמ"ד) מבאר את גמרתנו, כי אכן "אין להעלות על הדעת כלל" שיש לכבד קרוב של תלמיד חכם רק מפני שהוא קרובו, ואך במקרה שהתלמיד חכם מביע את דעתו כי רצונו שיכבדו את קרובו יש לעשות כן מפני כבודו של התלמיד חכם [לגבי בנו של תלמיד חכם הוא כותב כי "אפשר" שחובה לכבדו]. באופן זה מבאר הערוך השולחן (שם) את פסקו של הרמ"א, כי מדובר שהתלמיד חכם מבקש את כבוד קרובו.

תלמיד חכם וקרוב, מי קודם? משהתוודענו לכך שכאשר התלמיד חכם מבקש לכבד את קרובו, חובה לעשות כן, עלינו לברר האם במצב כזה קרובו של תלמיד החכם כמוהו כחכם עצמו? כלומר, מה הדין אם הקרוב ממתיק בתור ותלמיד חכם הגיע גם הוא לדין תורה, האם התלמיד חכם קודם לקרוב?

ובכן, הבה נקרא את ההלכה בשולחן ערוך במלואה ומתוכה יעמדו הדברים על תילם: "צריך הדיין שיקדים לדון הדין שבא לפניו תחילה. אבל צריך להקדים דין של תלמיד חכם אפילו בא לבסוף... רמ"א: ואם התלמיד חכם בעצמו לפני הדיינים, אפילו פתחו כבר בדין אחר דנין אותו תחילה כדי שלא יתבטל מלימודו. אבל אם קרובו בא לדין, אם פתחו בדין אחר אין צריך לפסוק [להפסיק], ואם לאו, צריך לדון אותו תחילה, מפני כבוד החכם". נמצאנו למדים כי שני עניינים יש בהקדמת תלמיד חכם, האחד, מפני כבודו, והשני, שלא יכלה את זמנו בהמתנה ויתבטל מלימודו. ברור, איפוא, כי תלמיד חכם קודם לקרובו של תלמיד חכם.

תלמיד חכם שנתבע - קודם? מעניין לגלות כי מחלוקת בנושא זה מושתתת על הדברים הנזכרים. נחלקו הפוסקים האם יש להקדים תלמיד חכם כשהוא התובע או גם במקרה שהוא הנתבע. השבות יעקב (שם) נוקט כי כבוד הוא להקדימו כאשר הוא התובע, אך מה כבוד יש לו בכך כשהוא הנתבע... ואילו פוסקים אחרים נוקטים כי יש להקדימו גם כאשר הוא נתבע כדי שלא יתבטל ויפסיד מתלמודו (ראה תומים סוף סימן ט"ו, שו"ת חוות יאיר סימן כ"א-כ"ג, זקן אהרן סימן ט"ו).

דף קו/א עשה דכבוד תורה עדיף סלקיה לדינא דיתמי ואחתיה לדיניה

מה המקור לכך שצריך להקפיד על תורה?

בסוגייתנו מבואר, כי רב נחמן הקדים לדין תורה אדם שהוא סבר כי הוא קרובו של רב ענן - מפני כבודו של רב ענן, על פני אנשים שהמתינו בתור לדין תורה.

הלכות דיני קדימה לדין תורה מפורטות, והן מציינות כיצד יש לנהוג בכל מקרה לגופו, כפי שפוסקים הרמב"ם (הלכות סנהדרין פרק כ"א הלכה ו') והשולחן ערוך (ח"מ סימן ט"ו סעיף ב'): יתום קודם לאלמנה. אלמנה קודמת לתלמיד חכם. תלמיד חכם קודם לעם הארץ. אשה קודמת לאיש.

מן הגמרא עולה בבירור, כי בהעדר קדימות אישית, מי שהקדים לבוא - ראשון.

מהו המקור לכך? ובכן, במסכת סנהדרין (ח/א) הגמרא דורשת מפסוק שאין הדיין רשאי לדחות מלפניו מתדיין ולקבל לדין אדם שהגיע אחריו. ברם, יש המפרשים כי כוונת הברייתא היא לדין

המום ונסער לפת העגלון את ראשו בכפפותיו, ושיחזר את מאורעות הדקות האחרונות. משהיה בטוח ללא פקפוק כל שהוא שאמנם רבי חיים עלה על מזחלתו, הוא פנה להיכל הישיבה וביקש את עזרת התלמידים.

הללו פשוטו על הדרך המובילה מביתו של רבי חיים אל הישיבה. זוגות זוגות בוססו התלמידים בשלג הצה, כשעיניהם בולשות כל בור ותעלה. **לפתע** הבחין תלמיד בעל עיניים חדות בגבשושית שלג המתנועעת קמעה. לתדהמת התלמידים לא היה גבול. רבם הדגול שרוע היה בשלג מלא קומתו. עיניו עצומות, מצחו חרוש הקמטים הגה וחשב, והוא אינו שם לב כלל היכן הוא נמצא. ביראת כבוד מהולה בחשש הרימו התלמידים את רבם, הושיבוהו במזחלת והובילוהו להיכל הישיבה. **לאחר** מכן התברר כי באחד מעיקולי הדרך נפל הגאון מן המזחלת, אך עקב עיונו המעמיק בסוגיה עליה עמד למסור שיעור לבני הישיבה, הוא לא שם לב לאשר אירע עמו, והמשיך לשקוע בשרעפיו, כאשר הוא שרוע על הקרקע ופתייתו שלג מכסים אותו.

מאותו יום ואילך ניתן לשיעוריו של הגאון שם חדש - "השיעורים המושלגים".

לקח רב ניתן ללמוד ממעשה מופלא מזה, להשכיל ולהקפיד לשמור על הקביעות בלימוד התורה, על השיעור הקבוע, שהרי התורה היא היא הציר שסביבו סובבים חיינו, ובדברי התורה נשמח ונעלוז.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף קג/א אמר להן אל תספדוני בעיירות **לא להקטין**

ביארו מגידי מישרים:

אל תספדוני במקומות קטנים, לפני אנשים קטנים, אל תורידו את דמותי למושגים של קטנות...

דף קג/א ולא נהניתי אפילו באצבע קטנה

תורה והנאות אינן הולכות יחד

אמר על כך המהרי"ל דיסקין: הלא פסוק מפורש הוא: "טוב לי כי עוניתי - למען אלמד חוקיך..." **אף** הוא ביאר שלכך ניתנה תורה למשה רק לאחר ארבעים יום, שאז מרוחק היה דיו מהעולם הזה והנאותיו (השרף מברסק, 461).

דף קד/א אחת אומרת לו בא בשלום

מתקדם לכיוון השלום

הסביר הגר"א: "חז"ל אמרו שבבריאת האדם השליך הקב"ה את האמות ארצה והשלום נותר במרום. לפי זה האדם כל ימיו מתקדם לכיוון השלום שנותר בשמים. ברם בחייו האדם 'הולך', מתקדם ומתרום, לכיוון השלום. ואילו במותו שאינו מתעלה יותר, הרי הוא רק "בא בשלום", מגיע אליו ותו לא... (פנינים משולחן הגר"א, בא).

דף קד/ב כל דהו באשכבתיה דרבי מוזמן הוא לחיי העוה"ב

מיתת צדיקים מכפרת

דעת רבי (שבועות י"ג ובכריתות ז') שיום הכיפורים מכפר גם בלא תשובה בירושלמי (יומא א/א) נאמר, שמיתת צדיקים מכפרת כיום הכיפורים. מכיוון שלפי רבי מיתת צדיקים מכפרת גם ללא תשובה, בפטירתו של רבי נפסק בשמים כי תכפר מיטתו כשיתנו, בלא תשובה, ולפיכך הוכרז "כל דהו באשכבתיה דרבי" - אף בלא תשובה - מוזמן הוא לחיי העולם הבא... (נחל יצחק).

שהתחיל לדון, שאינו רשאי להפסיק את הדיון כדי לקבל אחרים, ואין להוכיח מכאן כי על הדין לקבל לדין את מי שהגיע ראשון (ראה שערי זבולון י"ד סימן נ"ד, על פי דברי הדרישה). מהו, איפוא, המקור לכך שיש להתנהג לפי סדר מסויים ואין אדם רשאי לנהוג בלא התחשבות בזולת?

שתי ספינות עוברות בנהר: ובכן, במסכת סנהדרין (לב/ב) מביאה הגמרא ברייתא: "צדק צדק תרדוף... כיצד? שתי ספינות עוברות בנהר ופגעו [פגשו] זה בזה, אם עוברות שתיהן - שתיהן טובעות, בזה אחר זה - שתיהן עוברות. וכן שני גמלים שהיו עולים במעלות בית חורון ופגעו זה בזה, אם עלו שניהן - שניהן נופלין, בזה אחר זה - שניהן עולין. הא כיצד? [כיצד יש לנהוג?] טעונה ושאינה טעונה - תידחה שאינה טעונה מפני טעונה. קרובה ושאינה קרובה - תידחה קרובה מפני שאינה קרובה. היו שתיהן קרובות, שתיהן רחוקות - הטל פשרה ביניהן, ומעלות שכר זו לזו", וכך נפסק להלכה (שולחן ערוך חו"מ סימן רע"ב סעיף י"ד).

מהלכה זו עולה בבירור, כי אם אחת הספינות הקדימה להגיע לפני חברתה, הרי היא קודמת לה, ואין עובדת היות הספינה המאחרת - טעונה, יכולה לשמש כעילה להקדימה למעבר, שהרי הברייתא מתייחסת לשתי ספינות שפגשו זו את זו. המאירי (שם) כותב על כך: **"ואם הכל שווה - מקדימים לקודם"** (וכך עולה מדברי הטור חו"מ סימן רע"ב, עיי"ש בפרישה ס"ק י"ח), כלומר, המקדים להגיע, קודם לאחרים. עם זאת, פעמים הצדק מחייב להקדים גם את המאחר: "כל שאנו רואים שיכול לסבול העיכוב ביותר ידחה מפני חברו... בריא מפני חולה... אף לעניין הדין אמרו שאם היו לפני הדיין הרבה בעלי דינים, מקדימים יתום לאלמנה, ואלמנה לתלמיד חכם".

את מקורה של הלכה זו מסביר המאירי כי יש דברים שאין עליהם הלכה מפורשת "ואתה צריך לחזור בהם אחר מה שראוי יותר להכריע... דרך פשרה ומדה מעולה..." [- כנאמר] "צדק צדק תרדוף". **עדות מימי בית שני על תור שמור:** עדות קדומה על שמירת תור נשתמרה בעדותו של רומאי בן תקופת בית שני אשר העיד על סדר הקרבת קרבן פסח מראשיתו (עדותו מובאת בסידור בית יעקב ליעב"ץ). על קניית קרבן הפסח הוא מספר: "ובהגיע יום העשור [- בניסן] היו יוצאים כולם לקנות את הזבח הנקרא אצלם פסח. ומתקנת היהודים שכשיצאים לעבודה זו לא יאמר שום אדם לחבירו 'גש הלאה!' או שיאמר 'הניחני ואעבור!' אפילו היה האחרון שלמה או דוד מלכם. ושאלתי לכהנים כי זה אינו מדרך המוסר, והשיבו כי הוא להראות שאין גבהות לפני המקום בזמן הכנת עבודתו, כל שכן בעבודתו ממש, ובאותן שעות כולם שווים לטובה".

התור נשמר, איפוא, בקפדנות, וגם נכבדים לא הוקדמו לתחילת התור כדי להראות שבקיום מצוות כל ישראל חשובים בשווה לפני המקום ברוך הוא.

לסיום נביא כי יש מקום לדון אם דיני קדימה אלה תקפים גם כאשר האנשים שייאלצו להמתין ולוותר על תורם יפסידו ממון מפני ביטול מלאכה (ראה שערי זבולון שם).

דף קה/א שלוש מאות ותשעים וארבעה בתי דינים

זהירות בכבוד השואלים

פעם נשאל המהרי"ל דיסקין הלמאי לא פנה את שואלי המרובים אל דייני העיר, ויקל מעליו עומס השאלות הזורמות אליו ומבטלות אותו מלימודו. ענה להם: עיינו נא במסכת שמחות פרק ח, ובכתובות דף קה.

עיינו ומצאו:

במסכת שמחות נאמר שרבן גמליאל אמר לרבי ישמעאל כהן גדול, שהיה מעשרת הרוגי מלכות, שמה שנגזר עליו להיהרג הוא אולי על עיכוב תשובה לאחד משואליו. במשנתנו נאמר שהיו בירושלים שלש מאות ותשעים וארבעה בתי דינים. הרי אף שהיו בתי דינים ודיינים ומורי הוראות עד אין סוף, בכל זאת אם משום מה בחר מישו להטריד בשאלתו דוקא את הכהן הגדול, עליו להיפנות אליו מכל עיסוקיו ולא לעכבו כלל...

גומרים ש"ס ב-5 דקות ליום, זוכים בשפע גדול

"... ובואי בלימוד המשניות כלול כל התורה כולה"
מדרן שר התורה מדרן ראש הישיבה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל
הגר"ח אדלשטיין שליט"א

להתנסות חינם התקשר עכשיו: 3764*

מאירים את מסכת נדרים

הופיע
מסכת
נדרים

• בתוספת משניות בבלין דף להשלמת לימוד חשים • בסוף הכרך טופס ביאור למשניות - 'מאורות המשנה' • להשלמת הלימוד ב'הלכה למעשה' צורף החיבור הנפלא 'מאורות ההלכה' הדגשות בתחילת ענין בתוספות

לראשונה: מאר מעקד מפוסק טוק חשק ללימוד

• נוסח תמרא והנפישים טועה ונתון כמיטב המסורת של מהדורות הש"ס של 'עני הדר' • הנמרא, הרש"י והתוספות מעוקרים ומפוסקים בדיוק ובשלימות • רקע מיוחד להקלת הקריאה ולמעט באבי עיניים

הגמרא המושלמת המחבבת את הש"ס על לומדיה

מוקד ישיר לגמרות "דף היומי": 02-804-3333